

Komplementárnost dominujících tlaků dnešního světa: vzájemné ekonomické závislosti na jedné straně a prosazování kulturní identity na straně druhé klade nové nároky na promyšlení posttotalitních vztahů „politiky a

filozofie“, a to jak ve smyslu jejich diferenciacce, tak co do možností jejich společné formulace a artikulace.

Miloš Havelka

Budoucnost státu blahobytu

Není tomu tak dávno, kdy v soutěži mezi západními demokraciemi a komunistickými režimy patřil mezi silné karty Západu dobře fungující a štědrý stát blahobytu. Dnes je tento západoevropský stát blahobytu, který by měl být přesněji označován jako sociální stát, předmětem tvrdé kritiky. Podobně je tomu s celou soustavou sociální politiky v postkomunistických zemích střední a východní Evropy. Je zřejmé, že otázka, jak reformovat stát blahobytu a sociální politiku, je jedním z hlavních konfliktů dnešní evropské politické scény. Jaká je tedy pravděpodobná budoucnost sociálního státu v obou částech Evropy?

Na tuto otázku se snažil odpovědět mezinárodní seminář pořádaný ne konci dubna roku 1997 v Praze Středoevropskou univerzitou a Nadací Friedricha Eberta. Seminář je součástí dlouhodobého programu výzkumné skupiny Středoevropské univerzity, která pracuje v Praze, a v jehož rámci univerzita uspořádala již řadu konferencí k významným sociálně politickým anebo sociálně filozofickým otázkám naší doby. Tématem semináře v roce 1996 byly např. otázky soudobého liberalismu, v roce 1995 otázky vývoje společnosti ve sjednoceném Německu a v roce 1994 role Německa v krizové zóně střední Evropy. Středoevropská univerzita se tak snaží naplňovat odkaz Arnošta Gellnera, který v Praze do své smrti roku 1995 vedl ústav pro otázky nacionalismu a který usiloval o vytvoření nezávislé instituce, která by se zabývala závažnými politickými, sociálními a filozofickými otázkami naší doby.

Semináře o sociálním státu se účastnili přední odborníci z 13 evropských zemí a USA. Patřily k nim takové osobnosti, jako je např. profesor Will Albeda, bývalý ministr práce holandské vlády, profesor Ewald Nowotny, přední politik rakouské sociální demokracie, profesor Gerhard Prosi, ředitel Institutu pro

hospodářskou politiku z Univerzity v Kielu, profesor Göran Therborn ze švédské Uppsaly, přední evropský sociolog profesor David Donnison, britský odborník na otázky bytové politiky a na problémy chudoby. Zpravodajové z České republiky, Polska, Maďarska, Slovenské republiky a Rumunska připravili speciální monografie o vývoji sociální politiky ve svých zemích. Semináře se také zúčastnili svými pracemi studenti Fakulty sociálních věd UK. Monografie byly zaměřeny na takové okruhy, jako je zdravotní politika v ČR, bytová politika, politika důchodového zabezpečení, otázky školské politiky apod.

Z bohatého programu semináře můžeme upozornit jen na některé okruhy. První se zabýval otázkou vzniku sociálního státu. Göran Therborn prezentoval zajímavou historii čtyř vln formování sociálního státu. Nejzávažnější byly jeho poznámky k poslední vlně po 2. světové válce. Uvedl, že mezi roky 1960 a 1980 se podíl sociálních výdajů na hrubém národním produktu v západoevropských zemích zdvojnásobil. Nic podobného se již nemůže opakovat. V Evropském společenství se podíl sociálních výdajů mezi rokem 1980 a 1990 již neměnil.

Jak ve východní, tak i západní Evropě se veřejnost mylně domnívá, že v komunistických zemích byl sociální stát důsledněji rozvíjen než na Západě. To však neodpovídá skutečnosti. V evropských komunistických zemích rostl podíl sociálních výdajů na národním produktu mezi rokem 1960 a 1980 o zhruba 39 procent, v západoevropských zemích o 108 procent. Důsledkem čtyř vln formování sociálního státu je skutečnost, že nikde jinde nemá stát blahobytu tak velký význam jako v Evropě. Někteří autoři soudí, že je to jedna z „nejevropštějších“ institucí vůbec a že je ve svých praktických důsledcích významnější než často uváděné duchovní tradice, jako je křesťanství, liberalismus, pluralita názorů. Co je na dějinách formování sociálního státu důležité, je skutečnost, že